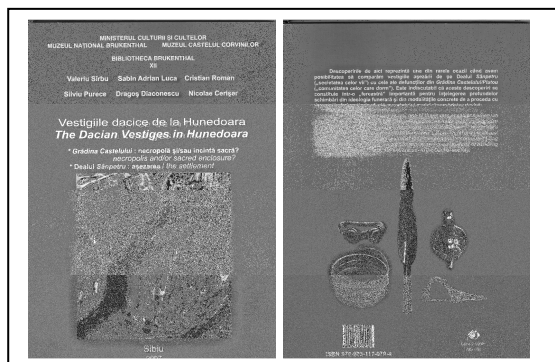

Valeriu Sârbu, Sabin Adrian Luca, Cristian Roman, Silviu Purece, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișor, *Vestigiile dacice de la Hunedoara* [Bibliotheca Brukenthal XII], Sibiu, Editura Altip - Alba Iulia, 2007, 300 p. (+ 74 fig. în text).

Anul acesta a apărut, sub egida Ministerului Culturii și Cultelor, a Muzeului Național Brukenthal și Muzeului Castelul Corvinilor, lucrarea *Vestigiile dacice de la Hunedoara - necropola și/sau incinta sacră din Grădina Castelului și așezarea de pe Dealul Sânpetru*. Operă a unor renumiți cercetători arheologi din Sibiu, Brăila și Hunedoara, lucrarea este

structurată pe zece capitole, cuprinzând cercetările de specialitate efectuate la două din siturile cunoscute, din imediata apropiere a Castelului Corvineștilor. Pentru înțelegerea realităților arheologice complexe existente aici, autorii au colaborat cu specialiști recunoscuți din domeniul geologiei, antropologiei, faunisticii și statisticii, fiecare dintre aceștia elaborând câte un capitol dedicat problematicei sale de specialitate. Două capitole auxiliare exemplifică și completează lucrarea cu ilustrații și informații de ultimă oră despre descoperirile din zonă.

În Grădina Castelului au fost cercetate 71 de complexe arheologice formate din depuneri umane, depuneri de piese, aglomerări de materiale diverse, gropi și piese izolate. Prin caracteristicile lor, aceste descoperiri s-au dovedit deosebit de valoroase pentru cunoașterea spiritualității dacice.

Datorită varietății tipurilor de practici funerare utilizate de populația dacică din zonă, aceste descoperiri s-ar putea constitui într-o documentație deosebit de valoroasă pentru înțelegerea schimbărilor survenite în viața spirituală și atitudinea față de cei morți la geto-daci, în ultimile trei secole anterioare cuceririi romane. Este indubitabil că valorificarea științifică a acestui sit permite dezbateri de substanță în rândul specialiștilor cu privire la interpretarea descoperirilor și la fenomenul de dispariție a vestigiilor funerare din perioada clasică.

Prin săpăturile efectuate pe platoul din Grădina Castelului a fost evidențiată structura internă a depunerilor, constatându-se că depunerile de schelete, fragmentele de schelete și oasele dispartate se întâlnesc doar în zona cea mai înaltă. Arealul depunerilor este delimitat pe lateral prin depuneri de piese, oseminte de animale și piese izolate. Defuncții sau resturile umane au fost așezate pe un strat subțire de pământ și sfărâmături de dolomită, sau chiar pe roca nativă, fiind ulterior acoperite cu pământ, sfărâmături și bolovani de calcar.

În cadrul acestor depuneri se constată că ritul de incinerare s-a utilizat doar sporadic spre sfârșitul sec. II și începutul sec. I a. Chr., pentru persoane mature, principalul loc ocupându-l înhumarea. Din totalul de 52 depuneri umane cunoscute, 48 sunt înhumări, 80% dintre acestea fiind de copii sub 7 ani. Faptul

denotă că înhumarea s-a practicat preponderent în cazul copiilor mici, cu vârsta cuprinsă între 0 și 7 ani. Depunerile aparțin persoanelor de ambele sexe, fiind însoțite uneori de inventare funerare caracteristice, piese de îmbrăcăminte, de podoabă, puțină ceramică și armament (doar în depuneri în care a existat cel puțin un adult). Prezența unor brățări din fier cu capetele libere provenite din mediul scordisc aduce argumente directe, alături de armament, asupra legăturilor dintre aceștia și comunitatea dacică din zonă. Mai mult, descoperirea în unele morminte de incinerare din perioada de început a sitului a unor piese de armament ofensiv (vârf de lance, cuțit curb, sabie lungă, săgeți) și defensiv (cămașă de zale, scut), specifice și mormintelor dacice tumulare, apropie și mai mult elitele militare de aici, de elemente ale grupului Padea - Panaghiurski - Kolonii.

Deoarece depunerile includ atât schelete întregi, cât și oase izolate, se ridică o serie de întrebări referitoare la existența practicilor funerare de expunere/descompunere, inclusiv la practica manipulării osemintelor.

Analiza depunerilor și a elementelor de inventar a permis aprecieri asupra datării acestui sit. Cele mai vechi depuneri sunt ilustrate de prezența unui vas bitronconic, modelat cu mâna și prevăzut cu butoni, caracteristic sec. IV - III a. Chr. și a unor fibule de tip La Tène mijlociu. Pe baza acestora se apreciază că începutul complexului se situează la finele sec. II și începutul sec. I a. Chr., acest fapt sugerând indirect prezența unor comunități dacice importante în zonă și folosirea platoului încă din această perioadă ca zonă pentru depuneri rituale. De asemenea, lucrarea analizează pe larg fiecare categorie de obiecte identificate cu prilejul săpăturilor, cu analogiile și încadrările lor temporare cele mai plauzibile.

Cu toată complexitatea presupusă de interpretarea lor, descoperirile de la Hunedoara - Grădina Castelului oferă posibilitatea înțelegerii mai temeinice a schimbărilor ideologiei funerare și a modalităților de tratare a celor morți în societatea dacică.

Cercetările arheologice efectuate cu diferite prilejuri pe Dealul Sâmpetru au documentat existența unei așezări dacice, posibil fortificată, ale cărei începuturi sunt estimate, pe baza vestigiilor descoperite până în prezent, la sfârșitul sec. II - prima jumătate a sec. I a. Chr., sfârșitul acestei așezări survenind, cu probabilitate, în contextul războaielor daco-romane.

În urma analizei materialelor faunistice descoperite în cadrul așezării se apreciază că economia tradițională a locuitorilor s-a bazat pe creșterea ovinelor și porcinelor pentru carne, a bovinelor și caprinelor pentru lapte, vânatoarea jucând un rol minor în viața comunității.

Inventarul descoperit în cele aproximativ treizeci de complexe cercetate, deși limitat numeric, s-a dovedit a fi destul de variat, cuprinzând numeroase forme specifice olăriei dacice (vase borcan, vase de provizii, cești opaiț, fructiere, căni, boluri și străchini. Cea mai veche piesă descoperită se apreciază a fi un fragment de bol geto-dacic cu decor în relief, caracteristic intervalului 150-50 a. Chr. Alături de acestea s-au descoperit piese de port din fier, bronz și sticlă (cele mai târzii fiind fibulele din bronz, specifice pentru a doua jumătate a sec. I p. Chr), unelte și ustensile confecționate din lut, piatră, os sau metal.

Cercetările de la Hunedoara se încadrează într-o zonă mai largă, cuprinzând estul Munților Poiana Ruscăi și Depresiunea Hațegului, din păcate destul de puțin cercetată până în prezent. Este o zonă bogată în descoperiri de natură arheologică, cele mai multe fortuite, unele de mare răsunet încă din sec. al XIX-lea. Este cazul tezaurului de la Cerbăl, considerat printre cele mai importante din lumea geto-dacilor, precum și al numeroaselor tezaure elenistice, dacice și romane descoperite în zonă. Toate acestea ilustrează dezvoltarea socială și economică la care a ajuns populația din acest areal și legăturile sale cu lumea greacă și romană. Multe descoperiri pot fi puse pe seama exploatării bogatelor resurse de fier din zonă.

MIRCEA GLIGOR

Funerary offerings and votive depositions in Europe's 1st millennium A.D. Cultural artefacts and local identities (Ofrande funerare și depuneri votive în primul mileniu p. Chr. în Europa. Artefacte culturale și identități locale), Călin Cosma (ed.), Cluj-Napoca, Editura Mega, 2007, 276 p.

Apărut ca vol. 10 al seriei intitulată *Interferențe etnice și culturale în milenii I a. Chr. - I p. Chr.* (editată de Nicolae Gudea, Călin Cosma, Aurel Rustoiu), volumul miscelaneu pe care ne propunem să-l prezentăm, o spunem încă de la început și fără rețineri, reprezintă fără îndoială un model în materie. Nu este vorba doar despre calitatea studiilor care îl compun, ci și de grija editorului în ceea ce privește condițiile tehnice de apariție, precum și de faptul că toate articolele au fost elaborate în limbi de circulație internațională (engleză, germană, franceză), premise pentru o frumoasă receptare a volumului și peste fruntariile României.

A fost reunit un număr de 14 studii, patru dintre acestea fiind semnate de specialiști străini, ceea ce nu poate decât să ne bucure, deoarece probează eforturile de maturizare a istoriografiei românești, care încearcă să se elibereze de fantasmalele ce au dominat-o în ultimele decenii. Tematica distinctă, dar în același timp destul de generală a volumului este reflectată și în multitudinea de aspecte atinse în paginile lui.

Un prim studiu, datorat lui Ágnes Găzdac-Alföldy, *Fundkombination der Artefakte in Gräbern in Dakien, mit besonderem Hindblick auf die Münzen. Vergleichende untersuchung Alburnus Maior - Obreja, Soporu de Câmpie (Combi-nația de descoperiri de artefacte în morminte din Dacia, cu specială privire asupra monedelor. Cercetare comparativă Alburnus Maior - Obreja, Soporu de Câmpie, p. 9-19)*, reprezintă o întreprindere demnă de urmat, prin gruparea mormintelor din cele trei situri pe criteriul legăturii dintre artefactele descoperite în ele, iar prin metodele statistice utilizate au fost evidențiate trăsăturile specifice atât populației (care nu era numai illyră) de la Alburnus Maior, cât și dacilor (și/sau carpilor) de la Obreja și Soporu de Câmpie.

Următoarele pagini aparțin lui Nicolae Gudea, *Römische Waffen als Votivopfergaben. Fallstudie: Das IOMD – Heiligtum von Porolissum (Arme romane ca ofrande votive. Studiu de caz: Sanctuarul lui IOMD de la Porolissum, p. 21-35)*. Armele